

Databasen ASTRID och befolkningsgeografi

– exemplen integration och barnfamiljernas geografi¹

Vid Kulturgeografiska institutionen, Umeå universitet utgör den befolkningsgeografiska forskningen en av huvudprofilerna i institutionens forsknings- och utbildningsverksamhet. Fokus ligger i huvudsak på migration, mobilitet, integration och arbetsmarknad. Forskningen har en slag-sida åt registerbaserade kvantitativa studier men även kvalitativa studier utförs. Den registerbaserade forskningen bygger i allt väsentligt på databasen ASTRID. ASTRID är en befolkningsdatabas som omfattar hela den svenska befolkningen under en 50-årsperiod.

Två av de projekt som nu pågår vid institutionen är ”invandrarnas integration och framgång i det svenska samhället”, och de ”separerade familjernas geografi” som behandlar avståndsrelationerna mellan barn och frånvarande föräldrar. Syftet här är att beskriva och lyfta fram de huvudsakliga resultaten i denna forskning, och samtidigt visa på betydelsen av den typ av databas, som ligger till grund för projekten. Båda dessa projekt bygger till stor del på data från ASTRID-databasen.

De resultat som presenteras här har tagits fram av en grupp forskare; i projektet om integration bestående av Tiit Tammaru, Magnus Strömngren, Olof Stjernström, Urban Lindgren, Maarten van Ham och Szymon Marcinczak (se Tammaru *et al* 2010, Strömngren *et al* 2011), och i projektet om barnfamiljer bestående av Olof

Stjernström och Magnus Strömngren (se Stjernström 2009, Stjernström & Strömngren 2011).

ASTRID

Databasen ASTRID är longitudinell vilket betyder att vi kan följa enskilda individer över flera år. Den är också relationell vilket betyder att olika individer kan länkas till andra individer t ex genom direkta släktrationer eller att individer råkar vara bosatta på samma ställe vid samma tidpunkt. Alla individer i databasen är geografiskt lokaliserade till en 100-metersruta. Till detta följer en mängd individanknutna variabler som kön, födelseår, boendeform, olika typer av inkomst, utbildning etc.

Databasen används uteslutande för grundläggande forskning kring centrala befolkningsgeografiska frågeställningar och syftar ytterst till att framställa hanterbara modeller för att försöka förutsäga (prediktion) hur framtidens befolkningsmönster kommer att se ut och vilka mekanismer och processer som påverkar dagens och framtidens befolkningsmönster. För att möjliggöra detta krävs en mängd ”modulforskning” kring definierade processer som familjebildning, arbetsmarknad, invandring, barnafödande, boende och flyttning. All data i ASTRID härrör från Statistiska centralbyrån (SCB).

Forskning relaterad till ASTRID är be- lagd med sedvanliga restriktioner rörande sekretess och etisk prövning.

Integration och framgång

Det är tämligen välkänt att nyligen anlända invandrare har högre arbetslöshet och lägre löner än mottagarlandets övriga befolkning (Chiswick 1978). Förklaringarna till detta kan vara flera. Tidsfaktorn är betydelsefull. Ju kortare tid en invandrare varit i Sverige desto svårare har invandraren att hitta ett arbete. Ett utanförskap kan skapas av okun- nighet, etniskt segregerade bostadsområ- den och/eller institutionella förutsättningar i övrigt som kan verka hindrande (Becker 1957, Rydgren 2004). Andra hävdar att många invandrare har en komparativ nack- del gentemot övriga invånare. Det kan vara sämre utbildning, inte lika omfattande ar- betsmarknadserfarenheter etc vilket gör att invandrarna har sämre konkurrensför- måga på den svenska arbetsmarknaden. Språkkunskaper (eller bristande sådana) anses vara den främsta orsaken till denna komparativa nackdel men också bristande kunskaper i landspecifika normer och vär- deringar kan ha betydelse (Hayfron 2001, Reitz 2001).

I takt med att invandraren blir mer be- kant med omgivning och samhället, sociala normer och språk minskar också inkomst- skillnaden mellan invandrare och infödda (Chiswick *et al* 2005). Om denna observa- tion är riktig bör man kunna förvänta sig att invandraren är väl rotad i samhället och har ett väl etablerat socialt kontaktnät.

Ett av många sätt att mäta invandrarens framgång, eller om man så vill, graden av assimilation, är att studera invandrarens

framgång på arbetsmarknaden i form av inkomst från arbete. Hypotesen blir då att ju mer invandraren är integrerad i det nya landet och ju fler kontakter invandraren har med infödda desto mer framgångsrik (högre arbetsinkomst) har invandraren. I detta påstående finns ett antal förutsätt- ningar som bör beaktas. En är naturligtvis tidsaspekten. En annan är i vilket dagligt sammanhang man bör och kan studera in- vandrarens integration i samhället.

Traditionellt har integration studerats i relation till var invandraren bor (*residential segregation*) och hur detta samvarierar med invandrarens framgång på arbetsmarkna- den (Borjas 1995, Edin *et al* 2003, Musterd *et al* 2008). Det är ju i och för sig rimligt att kontakter med infödda sker i relation till där man bor (Peach 2007), men sociala kontakter med landsmän och infödda kan också ske i andra sammanhang. I analogi med Hägerstrand (1982) är det rimligt att tänka sig att invandraren interagerar med andra människor i flera ”domäner”, inte bara bostadsområdesdomänen utan också familjedomänen och arbetsplatsdomänen. Det centrala är att undersöka i vilka sam- manhang invandraren kommer i kontakt med infödda och vad dessa sammanhang betyder för invandrarens inkomst.

Litteraturen inom området är rikhaltig och kan för enkelhetens skull delas in i tre centrala fält; bostadsområdesdomänen, arbetsplatsdomänen och familjedomänen (Tammaru *et al* 2010). Boendesegregationen är väl studerad och anses ligga till grund för utvecklingen av bostadsområden och också påverka invånarnas framtida möj- ligheter (Blasius *et al* 2007, Friedrichs *et al* 2003, Peach 2009). Invandrare från utveck- lingsländerna förefaller dessutom ha större

sannolikhet för att bosätta sig i etniskt segregerade områden (Borjas 1999, Edin *et al* 2003). Det är också belagt att invandrare bosatta i etniskt segregerade områden har högre arbetslöshet, lägre utbildningsnivå och lägre inkomster än invånare i andra områden (Parcel 1979). Invandrare kan kortsiktigt utnyttja det etniskt relaterade sociala kapitalet. Invandrare av samma etniska ursprung bosätter sig i destinationslandet och hjälper varandra med kontakter, arbete etc. Denna effekt förefaller dock upphöra efter en kort tid (Musterd *et al* 2008).

Studier om arbetsplatssegregation är inte lika vanligt förekommande. Rimligen har dock arbete och arbetsplatsens etniska sammansättning också betydelse för invandrarrens inkomstutveckling (Tammaru *et al* 2010). Det finns ett samband mellan arbetsplatsens etniska komposition och invandrarrens löner. Ju mer invandrarren exponeras för infödda, språket etc, desto högre inkomst (Carrington & Troske 1998, Catanzarite & Aguilera 2002, Hou 2009).

En snabbare väg in i majoritetssamhället är att gifta sig eller sammanbo sig in i samhället. Att gifta sig/sammanbo med en partner ur majoritetsbefolkningen ger en mer direkt och snabbare tillgång till det sociala kapital som är knutet till majoritetsbefolkningen (Dribe & Lundh 2008, Kantarevic 2005). *Intermarriages* ger också en positiv effekt på invandrarrens inkomster. De invandrare som är gifta med en partner ur majoritetsbefolkningen har högre inkomster än dem som inte har en infödd partner (Dribe & Lundh 2008).

Hur dessa tre domäner samspelar och vilken som har störst betydelse för invandrarrens inkomstutveckling i Sverige var föremål för en studie baserad på svenska

förhållanden och ASTRID-data. Studien genomfördes av Tiit Tammaru, Magnus Strömgren, Olof Stjernström och Urban Lindgren. Den centrala frågeställningen bygger på exponering (mot det svenska samhället) och vilken betydelse graden av exponering har för invandrarrens inkomster. Graden av integration och assimilering kan då testas mot invandrarrens inkomst. Frågan uppstår då i vilka sammanhang som invandrarren kommer i kontakt med andra svenskar, svenska språket och svenska sociala koder och vanor? I det sammanhanget blir begreppet "domäner" användbart. En individ kan, hypotetiskt, tänkas röra sig i ett flertal domäner under en dag, vecka eller längre tidsperioder. Det är alltså inte bara en fråga om var invandrarren kan tänkas bo utan också var och i vilket geografiskt sammanhang invandrarren arbetar, utöver sin fritid och hur invandrarrens familjekonstellation ser ut.

I vår studie fokuserade vi på grannskapet (dvs var invandrarren bor), arbetsplatsen och familjerelationer (Tammaru *et al* 2010). De tre huvudfrågeställningarna rörde huruvida en högre grad av exponering till den infödda befolkningen i bostadsområdet och arbetsplatsen har en positiv effekt på inkomsten. Detta relaterades också till formell utbildningsnivå. Vi frågade oss också om dessa förhållanden skiljer sig åt beroende på invandrarrens ursprung, här grovt indelat i Global North (GN) och Global South (GS). Till detta läggs också effekten av att ha en svensk partner (Tammaru *et al* 2010).

Studien baserades på alla som invandrade till Sverige 1990, 1995 och 2000 i åldern 18–62 år, födda utomlands och som vid invandringstillfället inte var svenska medborgare samt ej hade avlidit under de närmast

kommande fyra åren. Inkomstuppgifterna hämtades fem år efter immigrationstillfallet och avsåg inkomst av arbete (Tammaru *et al* 2010). Intressant att notera är att nästan en fjärdedel av undersökningspopulationen hade lämnat Sverige fem år efter immigration. Detta var betydligt vanligare bland invandrare med ursprung GN (Global North). Invandrare från GN har generellt sett högre inkomster och högre utbildning än invandrare från GS. Andelen svenskfödda i bostadsområdet, andelen svenskfödda på arbetsplatsen och huruvida immigranten hade svensk partner utgjorde de centrala beståndsdelarna i analysen och inkomst var den beroende variabeln.

Analysen av detta slag (regressionsanalyser) innebär ibland problem. De kausala tankebanorna och de till synes kausala sambanden kan också vara uttryck för andra samband och det är svårt att veta vad som är hönan och ägget. Genom att mäta exponeringen innan det senaste arbetet försökte vi komma runt denna problematik.

Män från GS arbetar i högre utsträckning än kvinnor från GS och förvärvsfrekvensen avtar, inte helt oväntat, med stigande ålder. Utbildningsnivån har också en positiv effekt på förvärvsfrekvensen. Invandrare från de nordiska länderna har störst sannolikhet att vara i arbete fem år efter ankomsten till Sverige. I gruppen från Global South har invandrare från Sydamerika högst förvärvsfrekvens. Stockholm och Malmö är varandras motpoler i arbetsmarknadshänseende. Störst chans till arbete har invandrarna i Stockholm medan möjligheterna är sämst i Malmö (Tammaru *et al* 2010).

När det kommer till experimentvariablerna så har exponeringen mot infödda svenskar i bostadsområdet betydelse för

invandrarnas inkomster. Ju högre andel svenskar i bostadsområdet desto högre lön. Effekten blir ännu starkare när arbetsplatsernas etniska sammansättning studeras. Ju högre andel svenskar på arbetsplatsen desto högre lön. Individuella egenskaper såsom kön och utbildning har också betydelse. Att vara gift med en svensk ökar sannolikheten att ha ett arbete men har låg påverkan på inkomsten (Tammaru *et al* 2010).

Hela tanken kring hur, i vilka sammanhang och var kontakten mellan invandrare och svenskar äger rum botten i tanken om en lärandeprocess som ackumulerar kunskap om det svenska samhället. Språket utgör här en vital och central komponent. I många sammanhang (dock inte alla) utgör kunskaper i det svenska språket själva nyckeln till tillgången till arbetsmarknaden och invandrarens framgång mätt i inkomst. Nordiska invandrare har här en fördel genom språkens och ländernas likheter. Invandrare från hela det germanska språkområdet torde ha en viss fördel gentemot invandrare med en annan språklig bakgrund. Utbildningsnivå har också betydelse i form av studievana. Denna lärandeprocess tycks ha, som process betraktat, större betydelse för invandrare från Global South (Borjas 1987, Tammaru *et al* 2010).

De studier som företagits vid Kulturgeografiska institutionen i frågor rörande invandrarnas framgångar i det svenska samhället pekar tydligt på betydelsen av breda kontaktytor mellan invandrare och svenskar. Kontaktytorna är knutna till boendet, arbetet och familjerelationerna. Kunskaper i det svenska språket liksom invandrarnas exponering för det svenska samhället är sannolikt två starka komponenter för invandrarnas framgång på den

svenska arbetsmarknaden. Det är också viktigt att notera invandringens heterogena sammansättning och att invandrarna därvidlag har olika förutsättningar.

Separerade familjers geografi

I ett forskningsprojekt finansierat av Vetenskapsrådet studeras för närvarande de separerade familjernas geografi med fokus på avstånd mellan barn och frånvarande föräldrar och faktorer som förklarar avståndet. Projektet leds av Olof Stjernström.

Idag lever var sjunde vuxen svensk i en relation med barn från partners tidigare giftermål eller förhållande (SCB 2005). De ombildade familjerna motsvarar ca 15% av alla barnfamiljer och drygt 25% av alla barn i åldern 0–17 år lever med bara en av sina föräldrar. Den absolut vanligaste orsaken till detta är föräldrarnas separation. Ju äldre barnen blir desto vanligare är det att föräldrarna lever åtskilda. För samtliga 17-åringar är det ca 40% som bor med bara en av sina föräldrar. Bilden av den klassiska kärnfamiljen som samhällets fundament och samhällsbärare har fått sig en törn. Familjebildning, familjeliv, relationer och barns uppväxt är delvis någonting annat idag. Mycket av planering, välfärd och utveckling vilar dock fortfarande på kärnfamiljen som norm. Den föränderliga familjen väcker en mängd frågor om varför och hur och om vilka konsekvenser detta kan få. I det aktuella projektet studeras avståndsrelationerna mellan barn och frånvarande föräldrar samt de separerade familjernas flyttningar.

Styrkan i normen ”kärnfamiljen” illustreras inte minst genom de intervjuer som företogs inom ramen för projektet

(Stjernström 2009). De intervjuade separerade föräldrarna reagerade likartat på frågan om de ville delta i studien. Alla uttryckte att just de var ett särskilt fall och inte alls representativa i någon mening. Om inte annat så uttrycker det kanske en avsaknad av en kollektiv berättelse om hur det är att leva som separerad förälder (ibid). Samtidigt får man ha i åtanke att fenomenet att växa upp med bara en av sina föräldrar inte är en modern företeelse. Orsaken är emellertid oftast en annan. Före industrialiseringen torde dödligheten bland föräldrarna i sig vara den främsta orsaken. Detta innebär att ombildade familjer inte är en ny företeelse utan snarare får 1900-talets kärnfamilj ses som en parentes.

Familjekonstellationer med barn i andra hushåll än det egna kan hypotetiskt ha betydelse för de separerade hushållens rörlighet. När flera hushåll är sammanflätade i vardagslivet (genom gemensamma barn) påverkar det de inblandade hushållens rörlighet. Flyttningsbeslutet blir så att säga mer komplext om fler hushåll är direkt inblandade. Det gäller i synnerhet de separerade familjer som tillämpar varannanveckaboende för barnen.

I registerstudien (baserad på ASTRID-data) fokuserades just avstånden mellan barn och frånvarande förälder (Stjernström & Strömberg 2011). Den absolut övervägande delen av de separerade föräldrarna har delad vårdnad. Det är själva utgångspunkten i en separation. Dock måste barnen vara skrivna eller registrerade i *ett* hushåll och det är oftast mammans hushåll (ca 75% av fallen). De flesta barn med separerade föräldrar bor mer eller mindre växelvis, allt ifrån varannan vecka till varannan helg eller mer sällan. Dessa arrangemang

är avståndsberoende. Det gäller i synnerhet varannanvecka-arrangemanget då närhet till dagis/skola/fritidsaktiviteter är centralt för barnens vardag. Av intervjustudien framkom också att separerade föräldrar strävar efter att upprätthålla korta avstånd till sina barn. Detta är delvis åldersberoende, ju yngre barn desto kortare avstånd (Stjernström 2009, Stjernström & Strömgregren 2011).

Geografiska avstånd mellan familjemedlemmar som inte bor i samma hushåll har tidigare studerats men har då främst utgått från kärnfamiljekonceptet och exempelvis avsett avstånd mellan vuxna barn och äldre föräldrar (Malmberg & Pettersson 2007, Lundholm & Malmberg 2009) eller avstånd mellan vuxna syskon (Blaauboer *et al* 2010). Det ökade antalet separationer bland barnfamiljerna bidrar också till en diskussion om familjer och familjebildning har blivit mindre viktigt i det moderna samhället (Silverstein *et al* 1997). I litteraturen är detta delvis framställt som en relation mellan ”familjenedgångshypotesen” och ”familjeutvidgningshypotesen” (*family decline hypothesis* och *extended family hypothesis*) (Shanas 1979, Silverstein 1997 *et al*).

I tvärsnittstudien av Stjernström och Strömgregren (2011) analyserades fyra tvärsnitt (1990, 1995, 2000 och 2005). År 1990 levde 78% av alla barn i åldern 0–17 år med båda sina föräldrar. Femton år senare hade denna siffra sjunkit till 72,5%. Det betyder att över en fjärdedel av alla barn eller i runda tal en halv miljon barn bor med bara den ena av sina föräldrar. Trenden är att denna andel ökar över tid. Andelen barn som bor med bara den ena föräldern är starkt kopplat till barnets ålder. Ju äldre barn desto större

sannolikhet att föräldrarna är separerade (Stjernström & Strömgregren 2011).

Median- och medelavstånden mellan barn och frånvarande förälder minskar också över tiden, vilket delvis är förvånande med tanke på den ekonomiska utvecklingen och den höga arbetslösheten under perioden 1990–2005. Frånvarande fäder befinner sig något längre bort än frånvarande mödrar. Medelavståndet mellan barn och frånvarande föräldrar var 1990 63 km och 2005 hade detta avstånd krympt till 45 km. Medianavståndet var samma år (2005) 6 km, vilket betyder att hälften av de frånvarande föräldrarna befann sig inom en 6 km radie från sina barn (Stjernström & Strömgregren 2011).

I den statistiska analysen framkommer återigen att avståndet är relaterat till barnets ålder. Föräldrarnas utbildningsnivå har en mindre betydelse för avståndet och också lite oklar. Det finns en tendens att högre utbildning bland de frånvarande föräldrarna bidrar till att avstånden blir kortare. Bilden är klarare vad gäller inkomster. Ju högre inkomst den frånvarande föräldern har desto kortare avstånd till barnen. Om de separerade föräldrarna vid separationen bor i födelselänet så innebär det kortare avstånd. Förklaringen kan vara tillgång till ett socialt nätverk i ”hemregionen” som kan vara stödjande i en komplex familjesituation. Om den ena eller båda föräldrarna gifter om sig och bildar ny familj så ökar avståndet mellan barn och frånvarande förälder (Stjernström & Strömgregren 2011).

Förutom individuella egenskaper hos de båda föräldrarna och de barn som berörs så beaktades också mer strukturella egenskaper rörande bostadskommunen. Enkelt uttryckt kan man tänka sig att möjligheterna

gällande bostad, arbete, social service etc är bättre på en större ort varför man kan tänka sig att separationer i urbana områden leder till kortare avstånd mellan barn och frånvarande förälder. Resultaten pekar i två riktningar. För den kvarvarande föräldern har kommunstorleken betydelse (kortare avstånd) medan det har en motsatt effekt för den frånvarande föräldern (Stjernström & Strömngren 2011).

Den mer övergripande observationen är att andelen barn som bara bor med den ena föräldern ökar medan det faktiska avståndet mellan barn och frånvarande förälder minskar.

Alldeles oberoende av om man betraktar en separation som ett individuellt misslyckande och ett symptom på ett dysfunktionellt samhälle eller en naturlig utveckling mot ett socialt mer rörligt samhälle där de individuella projekten hamnar i förgrunden och familjekonstruktionen betraktas som temporära, så kan och behöver företeelsen med separerade och utvidgade familjer studeras mer ingående. Ett exempel är hur de samhällsstödjande funktionerna anpassas till de nya familjerna med barn som bor i mer än ett hushåll. I dessa sammanhang utgör kärnfamiljen en norm, den separerade familjen en avvikelse och välfärdssystemet en illa anpassad kvarleva från forntiden.

Noter

1 Texten bygger i delar på Tammaru *et al* 2010, Strömngren *et al* 2011, Stjernström 2009, Stjernström & Strömngren 2011.

Litteraturförteckning

Becker, G S (1957) *The economics of discrimination*, University of Chicago Press, Chicago.
Blasius, J; J Friedrichs & G Galster (2007)

Introduction: frontiers of quantifying neighbourhood effects, *Housing Studies* 22: 627–636

- Blaauboer, M; M Strömngren & O Stjernström (2010) Life course needs, sibling ties and the geographical dispersion of sibling networks, i M Blaauboer (red) *Family background and Residential Choice*, Uitgeverij Boxpress, Oisterwijk.
- Borjas, G (1987) Self-selection and the earnings of immigrants, *American Economic Review* 77: 531–553.
- Borjas, G (1995) Ethnicity, neighborhoods, and human-capital externalities, *American Economic Review* 85: 365–390.
- Borjas, G (1999) *Heaven's door: immigration policy and the American economy*, Princeton University Press, Princeton.
- Carrington, W J & K R Troske (1998) Interfirm segregation and the black/white wage gap, *Journal of Labour Economics* 16: 231–260.
- Catanzarite, L & M Aguilera (2002) Working with co-ethnics: earnings penalties for Latino immigrants at Latino jobsites, *Social Problems* 49: 101–127.
- Chiswick, BR (1978) The effect of Americanization on the earnings of foreign-born men, *Journal of Political Economy* 86: 897–921.
- Chiswick, B R; Y-L Lee & P Miller (2005) Immigrant earnings: a longitudinal analysis, *The Review of Income and Wealth* 51: 485–503.
- Dribe, M & C Lundh (2008) Inter-marriage and immigrant integration in Sweden, *Acta Sociologica* 51: 329–354.
- Edin, P-A; P Fredriksson & O Åslund (2003) Ethnic enclaves and the economic success of immigrants: evidence from a natural experiment, *Quarterly Journal of Economics* 118: 329–357.
- Friedrichs, J; G Galster & S Musterd (2003) Neighbourhood effects on social opportunities: the European and North American context, *Housing Studies* 18: 797–806.
- Hägerstrand, T (1982) Diorama, path and project, *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 73: 323–339.

- Hayfron, J E (2001) Language training, language proficiency and earnings of immigrants in Norway, *Applied Economics* 33: 1971–1979.
- Hou, F (2009) Immigrants working with co-ethnics: who are they and how do they fare? *International Migration* 47: 69–100.
- Kantarevic, J (2005) *Interethnic marriages and economic assimilation of immigrants*, DP1142, Institute for the Study of Labor, Bonn.
- Lundholm, E & G Malmberg (2009) *Between elderly parents and grandchildren: geographic proximity and trends in four-generation families*, Working paper 309, Oxford Institute of Ageing Working Papers.
- Malmberg, G & A Pettersson (2007) Distance to elderly parents: analyses of Swedish register data, *Demographic Research* 17: 679–704.
- Musterd, S; R Andersson, G Galster & T Kauppinen (2008) Are immigrants' earnings influenced by the characteristics of their neighbours? *Environment and Planning A* 40: 785–805.
- Parcel, T L (1979) Race, regional labor markets and earnings, *American Sociological Review* 44: 262–279.
- Peach, G (2007) Sleepwalking into ghettoisation? The British debate over segregation, sid 41–60 i K Schönwälder (red) *Residential segregation and the integration of immigrants: Britain, the Netherlands, and Sweden*, DP SP IV 2007-602, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, Social Science Research Center, Berlin.
- Peach, G (2009) Slippery segregation: discovering or manufacturing ghettos? *Journal of Ethnic and Migration Studies* 35: 1381–1395.
- Reitz, J G (2001) Immigrant success in the knowledge economy: institutional change and the immigrant experience in Canada 1970–1995, *Journal of Social Issues* 57: 579–613.
- Rydgren, J (2004) Mechanisms of exclusion: ethnic discrimination in the Swedish labour market, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30: 697–716.
- SCB (2005) *Barns villkor*, Levnadsförhållanden rapport 110, Statistiska centralbyrån, Örebro.
- Shanas, E (1979) The family as a support system in old age, *Gerontologist* 19: 169–174.
- Silverstein, M; V L Bengtson & L Lawton (1997) Intergenerational solidarity and the structure of adult child-parent relationships in American families, *The American Journal of Sociology* 103: 429–460.
- Stjernström, O (2009) Mobility strategies and everyday life for separated and reconstituted households with children – a pre-study, Paper presented at the Family Migration Conference in Amsterdam 2–4 April 2009.
- Stjernström, O & M Strömgren (2011) Geographical distance between children and absent parent in separated families, Opublicerat manuskript.
- Strömgren, M; T Tammaru, M van Ham, S Marcinczak, O Stjernström & U Lindgren (2011) *Pre-hire factors and workplace ethnic segregation*, IZA Discussion Paper No. 5622, IZA, Bonn.
- Tammaru, T; M Strömgren, O Stjernström & U Lindgren (2010) Learning through contact? the effects on earnings of immigrant exposure to native population, *Environment and Planning A* 42: 2938–2955.

*Olof Stjernström är docent vid Kulturgeografiska institutionen,
Umeå universitet. Mejl: olof.stjernstrom@geography.umu.se*